

Δραματική Ποίηση

Ευριπίδη *Ελένη*

Μετάφραση: Τάσος Ρούσσος

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Νικόλαος Δεσύπρης , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης Δημήτριος Παπαγεωργάκης , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης Χρήστος Ράμμος , Φιλολόγος, Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης Κωνσταντίνα Τσενέ , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης Βασίλειος Τσάφος , Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Έλαβε μέρος στη συγγραφή του πρώτου μέρους (1/3)
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Κυριακή Γουδέλη , Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πατρών Αιμιλία Βλαχογιάννη , Σχολική Σύμβουλος Αλεξάνδρα Μυλωνά , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Δέσποινα Μπαλιάμη , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Χρυσούλα Βέικου , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Δέσποινα Μωραΐτου , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Θεατρική μάσκα (αφίσα του Εθνικού Θεάτρου, Επιδαύρια 1982)
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Γεώργιος Κ. Παλής
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΜΑΚΕΤΑΣ,
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ,
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ / Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
ΠΡΟΤΕΡΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΜΕΤΩΝΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΗ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Νικόλαος Δεσύπρης Δημήτριος Παπαγεωργάκης
Χρήστος Ράμμος Κωνσταντίνα Τσενέ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Δραματική Ποίηση
Ευριπίδη *Ελένη*

Μετάφραση: Τάσος Ρούσσος

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα φώτα του θεάτρου ανάβουν. Οι θεατές παίρνουν τις θέσεις τους. Σιγοκουβεντιάζουν και περιμένουν. Πρώτο, δεύτερο, τρίτο κουδούνι, σβήνουν τα φώτα. Αρχίζει η παράσταση. Τη στιγμή αυτή κανείς μάλλον θεατής δεν αναρωτιέται πόσο μακρινές είναι οι ρίζες της παράστασης που ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια του.

Αθήνα... 2.500 περίπου χρόνια πριν... Άνοιξη του 412 π.Χ. Το λιμάνι του Πειραιά, παρά τον πόλεμο, είναι γεμάτο ζωή. Πλήθος ανθρώπων από διάφορες περιοχές καταφθάνει στην Αθήνα. Έχουν αρχίσει, όπως κάθε χρόνο, τα Μεγάλα Διονύσια, η λαμπρή γιορτή προς τιμή του θεού του κρασιού, του Διονύσου. Μια ανάσα χαράς για την πόλη, που ζει εδώ και 19 χρόνια τον Πελοποννησιακό πόλεμο, έναν πόλεμο που δε φαίνεται να έχει τελειωμό. Οι Αθηναίοι ακόμη δεν μπορούν να πιστέψουν ότι η πανίσχυρη στρατιά τους νικήθηκε τελικά στη Σικελία. Αναρωτιούνται τι έφταιξε και ανησυχούν για το μέλλον, ένα μέλλον που μοιάζει ζοφερό. Οι Σπαρτιάτες έχουν καταλάβει τη Δεκέλεια και απειλούν την Αττική.

Κι όμως οι Αθηναίοι θα τιμήσουν και πάλι τη γιορτή τους. Με τις πρώτες ακτίνες του ήλιου οι δρόμοι γεμίζουν. Ξημερώνει η μέρα που αρχίζουν οι δραματικοί αγώνες. Χιλιάδες θεατές κατευθύνονται προς το θέατρο του Διονύσου, κάτω από την Ακρόπολη. Ανάμεσά τους ένας έφηβος με τον πατέρα του. Ντυμένοι με κοψιά ρούχα και με στεφάνια στα μαλλιά ανηφορίζουν κι αυτοί. Δείχνουν να λογομαχούν. Ο έφηβος ανυπομονεί να δει την παράσταση. Ο πατέρας του όμως δε συμπεριζέται την αδημονία του.

- Ο Ευριπίδης... Μα τι έχετε πάθει εσείς οι νέοι και σας αρέσει ο Ευριπίδης; τον ρωτάει μάλλον περιπαικτικά. Εμένα ποτέ δε με ενθουσίασε.
- Δεν έχεις δίκιο. Είναι μεγάλο ταλέντο.
- Σαν να ακούς τους σοφιστές... λέει ο πατέρας. Τα έργα του είναι γεμάτα από τις ιδέες τους. Οι σοφιστές βάλανε κι αυτοί το χεράκι τους για την κατρακύλα της πόλης μας. Κάποτε υπήρχε σεβασμός στους μεγαλύτερους, στους άρχοντες, στις παλιές και μεγάλες οικογένειες. Κι ήρθαν αυτοί...
- Και μας ξύπνησαν, τον διακόπτει απότομα ο γιος.
- Μας έδειξαν ότι πρέπει να εμπιστευόμαστε τη λογική μας· ότι όλοι, φτωχοί και πλούσιοι, μπορούν να διοικήσουν την πόλη μας, συμπληρώνει ένας που έτυχε να περπατά δίπλα τους.
- Ότι δίκιο και άδικο είναι έννοιες σχετικές, τον προλαβαίνει ο πατέρας, ότι για τίποτε δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι.
- Μα δεν είναι όλα αβέβαια; αναρωτιέται ο νέος.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Αθήνα το 412 π.Χ., τη χρονιά που παίχτηκε η *Ελένη*, η κατάσταση ήταν πολύ δύσκολη. Από το 431 π.Χ. η πόλη βρισκόταν σε **πόλεμο με τη Σπάρτη**, το γνωστό **Πελοποννησιακό πόλεμο**, με μικρά διαστήματα ειρήνης. Η μεγάλη στρατιά, που είχε στείλει στη **Σικελία**, είχε καταστραφεί το 413 π.Χ. και πολλοί Αθηναίοι στρατιώτες είχαν σκοτωθεί ή αιχμαλωτιστεί. Ο εμπνευστής της εκστρατείας, ο **Αλκιβιάδης**, κατηγορούμενος για ιεροσυλία, είχε καταφύγει στους Σπαρτιάτες και τους είχε συμβουλέψει να καταλάβουν τη Δεκέλεια στην Αττική. Οι Σπαρτιάτες πράγματι οχύρωσαν τη Δεκέλεια, με αποτέλεσμα οι Αθηναίοι να ζουν υπό διαρκή απειλή. Το μέλλον φαινόταν δυσσοίωνα.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

Οι παλιές αξίες είχαν κλονιστεί και σ' αυτό δεν είχε συντελέσει μόνο ο μακροχρόνιος Πελοποννησιακός πόλεμος αλλά και το **πνευματικό κίνημα των σοφιστών**. Οι σοφιστές, άνθρωποι σοφοί με πρωτότυπη σκέψη, είχαν συρρεύσει από παντού στην Αθήνα, το πνευματικό κέντρο της εποχής αυτής· με τη διδασκαλία τους **είχαν αμφισβητήσει τις παραδοσιακές αξίες**. Οι σοφιστές έθεταν **ερωτήματα** όπως:

- Υπάρχει μία και μόνη αλήθεια, μία πραγματικότητα;
- Μπορούμε να τη γνωρίσουμε;
- Μπορεί να υπάρξει ένας ηθικός κώδικας αποδεκτός από όλους;

Τέτοιες όμως σκέψεις έκαναν πολλούς να θεωρήσουν τους σοφιστές υπεύθυνους για την παρακμή της πόλης. Κοντά στις ιδέες των σοφιστών βρίσκεται και ο **Ευριπίδης**: στις τραγωδίες του διατυπώνονται συχνά σκέψεις που απηχούν σοφιστικές αντιλήψεις.

- Και το χειρότερο, λένε ότι δεν υπάρχουν θεοί, συνεχίζει απτόητος ο πατέρας. Αυτά δε μας τα λες όμως ε;
- Όπως πάντα υπερβάλλεις, διαμαρτύρεται ο νεαρός. Μερικοί το παράκαναν, όχι όμως και όλοι.
- Καλά...καλά, μουρμουρίζει ο πατέρας κουνώντας συγκαταβατικά το κεφάλι του. Και τι το σπουδαίο έχει η Ελένη του Ευριπίδη σου που θα δούμε σήμερα;
- Είναι μια άλλη, μια καινούρια Ελένη. Διαφορετική από αυτήν που ξέρουμε από τον Όμηρο. Η Ελένη του Ευριπίδη δεν ερωτεύτηκε ποτέ τον Πάρη, δεν άφησε ποτέ τον άντρα της, δεν πήγε ποτέ στην Τροία, σπεύδει να του εξηγήσει ο γιος του.
- Κάτι μου θυμίζει αυτή η ιστορία. Α να... την *Παλινωδία* του Στησίχορου.
- Ακριβώς. Στην Τροία στείλανε οι θεοί ένα είδωλο της Ελένης, ενώ η ίδια βρέθηκε στην Αίγυπτο, στον Πρωτέα, του εξηγεί ο νεαρός και αρχίζει να του λέει με ενθουσιασμό όσα άκουσε την προηγούμενη μέρα στον προάγωνα. ... Η Ελένη λοιπόν είναι στην Αίγυπτο, ο Πρωτέας όμως πεθαίνει κι ο γιος του, ο Θεοκλύμενος, θέλει να την πάρει γυναίκα του, αυτή όμως αντιστέκεται...
- Η Ελένη αντιστέκεται! τον κόβει έκπληκτος ο πατέρας του. Πιστή στον άντρα της! Αυτό πράγματι είναι κάτι καινούριο. Παράξενη υπόθεση! Σαν κωμωδία μου μοιάζει.

Πατέρας και γιος φτάνουν στην είσοδο του θεάτρου συζητώντας. Μπαίνουν στο θέατρο και αναζητούν μια καλή θέση. Δεν είναι κι εύκολο. Αρκετοί είναι οι θεατές που ήρθαν νύχτα, πριν ακόμη ξημερώσει, για να πιάσουν θέση. Και τώρα περιμένουν... Συνωστισμός, θόρυβος, καβγαδάκια, σπρωξίματα αλλά και ευθυμία.

Οι θεατές έχουν πια πάρει τις θέσεις τους. Ανυπομονούν να δουν αυτή την «καινούρια» Ελένη του Ευριπίδη. Αναρωτιούνται αν θα τους αρέσει, αν θα αγγίξει τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς τους. Το έργο αναφέρεται στον Τρωικό πόλεμο. Τι θα πει όμως για το δικό τους πόλεμο; Κάποια λόγια παρηγοριάς; Ο Ευριπίδης ήταν αυτός που με τις *Τρωάδες* τούς είχε προειδοποιήσει λίγα χρόνια πριν για τα δεινά του πολέμου. Τώρα;

Στο σκηνικό χώρο όλα φαίνονται ήρεμα. Πίσω όμως από το σκηνικό οικοδόμημα η ένταση είναι ολοφάνερη. Ρυθμίζονται και οι τελευταίες λεπτομέρειες. Οι υποκριτές φορούν τη σκευή τους, βάζουν στη σειρά τα κοστούμια τους, ακουμπούν με προσοχή τα προσωπίδα τους, περνούν για μια τελευταία φορά τα λόγια τους. Οι πολίτες που υποδύονται τις γυναίκες του Χορού κάνουν κάποιες ακόμη δοκιμές. Ο ποιητής και σκηνοθέτης της παράστασης δίνει τις τελευταίες συμβουλές.

Ανέτειλε πια για τα καλά. Εμφανίζεται ο κήρυκας, για να αναγγείλει...

- Σςς! Θα αρχίσει η θυσία, λέει ο πατέρας με αυστηρό ύφος. Ήρα προσευχής τώρα! Ας σηκωθούμε να προσευχηθούμε στο Διόνυσο. Και πρόσεξε τα μαξιλαράκια μας και το καλάθι με τα φαγητά και το κρασί!
- Σςς! Ησυχία! Η θυσία αρχίζει, φωνάζουν κάποιοι.
Τα μουρμουρητά σταματούν. Ησυχία...

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΚΑΙ Η «ΚΑΙΝΗ» ΕΛΕΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα αμφιβήτησης γράφει ο Ευριπίδης την *Ελένη*. Σύμφωνα με την **παράδοση** η Ελένη, η γυναίκα του Μενέλαου, του βασιλιά της Σπάρτης, ήταν περίφημη για την ομορφιά της. Ο Πάρης, ο γιος του βασιλιά της Τροίας Πριάμου, με τη βοήθεια της Αφροδίτης, την απήγαγε και την οδήγησε στην Τροία. Οι Έλληνες με επικεφαλής τον Αγαμέμνονα και το Μενέλαο εκστράτευσαν εναντίον της Τροίας και έπειτα από ένα δεκαετή πόλεμο κατέλαβαν την πόλη. Η Ελένη ταυτίστηκε με τον καταστροφικό πόλεμο και παρουσιάζεται συχνά ως υπαίτια για το θάνατο πολλών ανθρώπων.

Υπήρχε όμως και μια **άλλη παράδοση** λιγότερο γνωστή. Ο **Στησίχορος**, για παράδειγμα, ο λυρικός ποιητής, παρουσίασε μια άλλη εκδοχή στο ποίημά του *Παλινωδία*: η Ελένη δεν πήγε ποτέ στην Τροία με τον Πάρη· οι θεοί την πήγαν στην Αίγυπτο, ενώ στη θέση της έπλασαν ένα είδωλο, που ο Πάρης απήγαγε νομίζοντας ότι είναι η Ελένη. Οι Έλληνες λοιπόν και οι Τρώες πολεμούσαν για δέκα χρόνια όχι για την πραγματική Ελένη, αλλά για το είδωλό της.

Το μύθο αυτόν αξιοποιεί και ο **Ευριπίδης** στην τραγωδία του *Ελένη*.

Ελένη, λεπτομέρεια από παράσταση μελανόμορφου κρατήρα (6ος αι. π.Χ.)

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ

Από την τριλογία του Ευριπίδη, που παρουσιάστηκε στα Διονύσια την άνοιξη του 412 π.Χ., μόνο η *Ελένη* σώθηκε. Πώς να κρίθηκε άραγε;

Το θέατρο του Διονύσου

Αιώνες μετά... Σουρουπώνει... Ένας δεκαπεντάχρονος νέος ανηφορίζει προς το θέατρο της Επιδαύρου. Θα παρακολουθήσει για πρώτη φορά παράσταση τραγωδίας. Την Ελένη του Ευριπίδη. Πώς θα είναι άραγε; Για το θέατρο γενικά ξέρει λίγα πράγματα. Κυρίως από παραστάσεις παιδικού θεάτρου. Για την Ελένη κάτι ξέρει από τη μυθολογία και τα έπη του Ομήρου. Τον Ευριπίδη; Ακουστά τον έχει.

Γύρω του άντρες και γυναίκες, Έλληνες και ξένοι. Χιλιάδες χρόνια μετά έχουν έρθει και αυτοί να δουν το ίδιο έργο. Γιατί; Θα μπορέσει άραγε να τους αγγίξει ένα έργο που γράφτηκε πριν από αιώνες; Γιατί άραγε παίζονται ακόμη τραγωδίες και μάλιστα με τέτοια επιτυχία;

Ανεβαίνει κιάλια τα σκαλιά του αρχαίου θεάτρου. Άβολα που του φαίνονται τα καθίσματα! Νιώθει κάπως παράξενα... Τόσους αιώνες τα ίδια καθίσματα! Αλλά πόσο διαφορετικοί οι θεατές! Κάθεται ψηλά, για να βλέπει τα πάντα. Εξάλλου, έχει ακούσει τόσο ποητικά για την ακουστική του θεάτρου! Ανοίγει το Πρόγραμμα για να πάρει μια πρώτη ιδέα. Σταματάει στη δεύτερη σελίδα...

ΥΠΟΘΕΣΗ

[Ο Ευριπίδης όμως λέει] ότι η πραγματική Ελένη δεν ήρθε καθόλου στην Τροία, αλλά το είδωλό της. Ο Ερμής την άρπαξε σύμφωνα με τη βούληση της Ήρας και την έδωσε στον Πρωτέα, το βασιλιά της Αιγύπτου, για να την προστατεύει. Όταν όμως αυτός πέθανε, ο γιος του ο Θεοκλύμενος προσπάθησε να την κάνει γυναίκα του κι αυτή κατέφυγε σαν ικέτισσα στον τάφο του Πρωτέα. Παρουσιάζεται λοιπόν σ' αυτήν ο Μενέλαος. Έχει χάσει στη θάλασσα τα πλοία του και προσπαθεί να διασώσει τους λίγους συντρόφους του που κρύβονται σε μια σπηλιά. Αφού λοιπόν ο Μενέλαος και η Ελένη συνεννοήθηκαν μεταξύ τους κι έστησαν ένα δόλιο σχέδιο, εξαπάτησαν το Θεοκλύμενο και μπήκαν οι ίδιοι σε πλοίο, για να κάνουν δήθεν θυσία στη θάλασσα τιμώντας το νεκρό Μενέλαο. Τελικά σώθηκαν και γύρισαν πίσω στην πατρίδα τους. (Απόσπασμα από την «Υπόθεση», όπως έχει παραδοθεί στα χειρόγραφα, μφρ. Ν. Δεσύπρης)

ΕΛΕΝΗ: ΤΡΑΓΩΔΙΑ;

Όσοι μελέτησαν το έργο αυτό του Ευριπίδη προβληματίστηκαν:

- Κάποιοι είδαν τους βασικούς ήρωες σαν πρόσωπα τραγικά, που συγκρούονται με δυνάμεις υπέρτερες και προσπαθούν να επιβιώσουν. Έτσι θεώρησαν το έργο **τραγωδία**, που έχει πολλές «περιπέτειες» (απότομες αλλαγές) και «αναγνώριση» (μετάβαση από την άγνοια στη γνώση), κινεί τον «έλεο» και το «φόβο» των θεατών και τους οδηγεί στην «κάθαρση».
- Άλλοι πάλι θεώρησαν κάποια στοιχεία του έργου κωμικά, όπως π.χ. την αφέλεια του βασιλιά της Αιγύπτου, του Θεοκλύμενου, και την εξαπάτησή του και μίλησαν για **τραγικωμωδία**.
- Υπήρξαν και κάποιοι μελετητές που μίλησαν για **ρομαντικό δράμα**, δίνοντας έμφαση στην αναγνώριση των δύο χαμένων συζύγων, στους όρκους που δίνουν ο ένας στον άλλο και στην περιπέτεια της απόδρασης.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΕΛΕΝΗ	Σύζυγος του Μενέλαου
ΤΕΥΚΡΟΣ	Τρωικός ήρωας, αδελφός του Αίαντα του Τελαμώνιου
ΧΟΡΟΣ	Ελληνίδες αιχμάλωτες, ακόλουθες της Ελένης
ΜΕΝΕΛΑΟΣ	Βασιλιάς της Σπάρτης, αδελφός του Αγαμέμνονα
ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ	Υπηρέτρια στο παλάτι του Θεοκλύμενου
ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ Α'	Έλληνας σύντροφος του Μενέλαου
ΘΕΟΝΟΗ	Μάντισσα, αδελφή του Θεοκλύμενου
ΘΕΟΚΛΥΜΕΝΟΣ	Γιος του Πρωτέα, βασιλιάς της Αιγύπτου
ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ Β'	Αιγύπιος ναύτης
ΥΠΗΡΕΤΗΣ	Υπηρέτης της Θεονόης
ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙ	Κάστορας και Πολυδεύκης, αδελφοί της Ελένης

Τα φώτα σβήνουν. Τι θα παρακολουθήσει τελικά; Το Πρόγραμμα τον μπερδέψε. Αυτός ήρθε για τραγωδία. Απόλυτο σκοτάδι. Απόλυτη ησυχία. Ένας προβολέας ανάβει και εστιάζει στο κέντρο της ορχήστρας... Η παράσταση αρχίζει...

ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	ΕΤΟΣ	ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ	ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ [Ελένη - Μενέλαος - Θεοκλύμενος]
ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ	1962 (και 1963)	Τ. ΜΟΥΖΕΝΙΔΗΣ	Α. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ - Θ. ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΜΠΙΝΙΑΡΗΣ
ΟΜΙΛΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ «ΔΙΟΝΥΣΟΣ»	1963	Γ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ	Κ. ΠΑΠΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΑΝΝΑΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ	1966	Γ. ΘΕΟΔΟΣΙΑΔΗΣ	Α. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ - Θ. ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Λ. ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ	1977	Α. ΣΟΛΟΜΟΣ	Α. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ - Β. ΚΑΝΑΚΗΣ Γ. ΜΠΙΝΙΑΡΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ «ΘΥΜΕΛΗ» ΕΛΛΗΣ ΒΟΖΙΚΙΑΔΟΥ	1981 (και 1982, 1990)	Π. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ	Ε. ΒΟΖΙΚΙΑΔΟΥ - Κ. ΚΟΣΜΟΠΟΥ- ΠΟΥΛΟΣ (Τ. ΜΠΟΙΚΑΛΑΣ) Β. ΒΟΥΓΙΟΥΚΛΗΣ (Σ. ΜΕΡΓΙΑΝΟΣ)
ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ	1982 (και 1983, 1985, 1986)	Α. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ	Α. ΛΑΔΙΚΟΥ - Δ. ΚΑΡΕΛΛΗΣ Λ. ΒΑΓΓΙΑΣ
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ	1989	Α. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ	Χ. ΜΠΡΑΒΟΥ - Α. ΜΠΟΥΚΑΛΗΣ - Α. ΜΑΥΡΑΚΗΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	1990	Α. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ	Κ. ΣΟΦΙΑΔΟΥ / Κ. ΒΑΡΑΛΕΞΗ / Ε. ΜΕΤΑΞΑ - Σ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Φ. ΜΠΟΥΡΜΠΟΣ
ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΥΠΡΟΥ	1993	Ν. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ	Τ. ΓΑΪΤΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ	1996	Γ. ΧΟΥΒΑΡΔΑΣ	Κ. ΚΑΡΑΜΠΙΕΤΗ - Λ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ Α. ΛΕΜΠΕΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ	1999	Σ. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ	Λ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ - Σ. ΜΑΒΙΔΗΣ Κ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΑΤΡΟΥ «Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ»	2004	Α. ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ	Κ. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - Π. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ - Β. ΜΗΛΙΟΣ

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ, ΑΘΗΝΑΙΟΣ

*Γέρασε ανάμεσα στη φωτιά της Τροίας
και στα λαιμομεία της Σικελίας.*

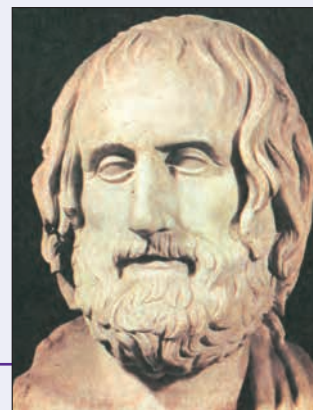
*Του άρεσαν οι σπηλιές στην αμιμουδιά κι οι ζωγραφιές
της θάλασσας.*

*Είδε τις φλέβες των ανθρώπων
σαν ένα δίχτυ θεών, όπου μας πιάνουν σαν τ' αγρίμια·
προσπάθησε να το τρυπήσει.*

*Ήταν στυφνός, οι φίλοι του ήταν θίγοι·
ήρθε ο καιρός και τον σπαράξαν τα σκυλιά.*

Γ. Σεφέρης, «Ημερολόγιο Καταστρώματος, Γ»

(Από το Γ. Σεφέρης, *Ποιήματα*, Ίκαρος)

Ευριπίδης

ΕΥΡΙΠΙΔΗ Ελένη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

στ. 1-191

Η Ελένη και το είδωλό της

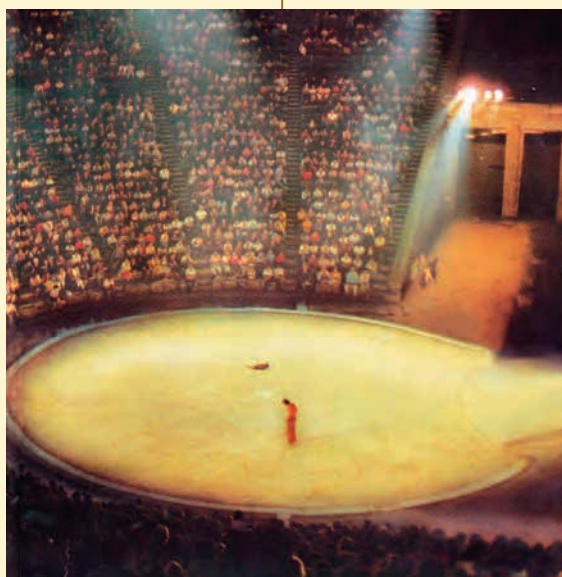
«Καὶ δοκεῖ μ' ἔχειν, κενὴν δόκησιν, οὐκ ἔχων»
(στ. 35-36, μτφρ. στ. 42-43)

ΠΛΟΚΗ

- Η προϊστορία της δράσης
- Το παρόν της Ελένης
- Ο ερχομός του Τεύκρου
- Τα νέα από την Ελλάδα και την Τροία

ΘΕΜΑΤΑ

- Η «καινή» Ελένη του Ευριπίδη
- Η τραγική θέση των ηρώων
- Το «είναι» και το «φαίνεσθαι»
- Οι νικητές: θύματα του πολέμου

Θέατρο
Θεατές
Υποκριτής

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	
1η ΣΚΗΝΗ 1-82	2η ΣΚΗΝΗ 83-191
Ελένη	Τεύκρος - Ελένη

Η Ελένη και το είδωλό της

ΑΣ ΓΙΝΟΥΜΕ ΘΕΑΤΕΣ

Πριν από την παράσταση

Η παράσταση αρχίζει

Η παράσταση αρχίζει... Οι Αθηναίοι έχουν ανηφορίσει στο θέατρο του Διονύσου, για να παρακολουθήσουν την Ελένη του Ευριπίδη. Περιμένουν γεμάτοι προσοχή. Η φήμη που απλώθηκε στην πόλη από όλους όσοι παρακολούθησαν τον προάγωνα* είναι πως θα βρεθούν μπροστά σε μια διαφορετική Ελένη.

Το μурμουρητό καταλαγιάζει...

- Μια γυναίκα εμφανίζεται μόνη της σε έναν άγνωστο για μας τόπο. Ως θεατές χρειαζόμαστε στοιχεία, για να αναγνωρίσουμε την ηρωίδα, να καταλάβουμε πού βρίσκεται και τι της συμβαίνει. Ποια είναι αυτά τα στοιχεία; Από πού τα αντλούμε;

Η Ελένη (Τζένη Γαϊτανοπούλου, Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου, 1993, σκην. Ν. Χαραλάμπους)

ΑΣ ΕΜΒΑΘΥΝΟΥΜΕ

- Βρισκόμαστε στο πρώτο μέρος του Προλόγου. Ο Πρόλογος* αποτελεί ένα, το πρώτο, από τα *κατὰ ποσὸν μέρη** της τραγωδίας και εισάγει το θεατή στο έργο.
 - Ας διερευνήσουμε τη λειτουργία του ως προς την ενημέρωση του θεατή για:
 - α) την προϊστορία της δράσης, β) τον τόπο, γ) τα πρόσωπα.
- Αξίζει να σταθούμε σε δύο από τα πρόσωπα, στα οποία αναφέρεται η ηρωίδα: το Θεοκλύμενο και τη Θεονόη. Τα δύο παιδιά του Πρωτέα, ο Θεοκλύμενος και η Θεονόη, είναι επινοήσεις του Ευριπίδη. Ο ποιητής διαχειρίζεται τη μυθική παράδοση όπως τον εξυπηρετεί καλύτερα στην κατασκευή της δικής του «ιστορίας».
 - Ποιες προσδοκίες σου δημιουργούνται για τη δράση αυτών των ηρώων στο δράμα, με βάση και την ετυμολογία των ονομάτων τους;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ I

Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΝΟΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Με το άνοιγμα της αυλαίας, βρίσκονται στη σκηνή η Μήδεια κι η Παραμάνη ακουμπισμένες καταγής, μπροστά σε μια χειράμαξα-σπίτι. Από μακριά, ανεπαίσθητες μουσικές και τραγούδια. Κι οι δυο τους ακούνε.

ΜΗΔ. Την ακούς;

ΠΑΡ. Ποια;

ΜΗΔ. Την ευτυχία. Αλητεύει.

ΠΑΡ. Τραγουδάνε στο χωριό. Μπορεί να 'χουνε γιορτή στα σπίτια τους, σήμερα.

ΜΗΔ. Μισώ τις γιορτές τους. Μισώ τη χαρά τους.

ΠΑΡ. Δεν είμασ' από δω. (Μικρή σιγή) Στα δικά μας τα μέρη, γιορτάζουμε νωρίτερα. [...] Τι όμορφα που είν' τα παλικάρια της Κολχίδας όταν παλεύουν!

ΜΗΔ. Σώπα. [...]

ΠΑΡ. Α! εγώ είμαι γριά κι είναι πολύ μακρύς ο δρόμος... Γιατί; Γιατί φύγαμε, Μήδεια;

ΜΗΔ. (Κραυγάζει) Φύγαμε, γιατί αγαπούσα τον Ιάσονα, γιατί για χάρη του έκλεψα τον πατέρα μου, γιατί για χάρη του σκότωσα τον αδερφό μου! Σώπα καλή γυναίκα, σώπα! Νομίζεις πως είν'ωραίο να λέμε πάντα τα ίδια;

ΠΑΡ. Ζούσες σ' ένα ολόχρυσο παλάτι και τώρα καθόμασ' εδώ, γερμένες στο χώμα σα δυο ζητιάνες, μπρος σ' αυτή τη φωτιά που σβήνει διαρκώς.

Ζ. Ανούγι, *Μήδεια* (μτφρ. Φ. Κονδύλης)

(Από το Ζ. Ανούγι, *Μήδεια - Ιεζάβελ*, Βιβλιοπωλείον «Δωδώνη»)

* Οι λέξεις με το σύμβολο αυτό (*) επεξηγούνται και στο Λεξικό Όρων της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας (σσ. 142-144).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
στ. 1-82

«Καὶ δοκεῖ μ' ἔχειν, κενὴν δόκησιν, οὐκ ἔχων»

Τα βάσανά μου θα σας ιστορήσω.
Οι τρεις θεές, η Κύπριδα¹¹ κι η Ήρα
κι η Αθηνά, του Δία η θυγατέρα,
σε μια βραχοσπηλιά πήγαν της Ίδης¹²
την πιο όμορφη να κρίνει ο Πάρης. Όμως 30
την ομορφιά μου τάζοντάς του¹³ η Κύπρη
-αν όμορφο λογιέται¹⁴ ό,τι σου φέρνει
τη δυστυχία- και ταίρι του πως θα 'μαι,
κερδίζει το βραβείο. Και της Ίδης
αφήνοντας τις στάνες φτάνει ο Πάρης 35
γοργά στη Σπάρτη, για να με κερδίσει.
Οργίστηκ' η Ήρα που έτσι τη νικήσαν
κι εμπόδισε το γάμο μου μ' εκείνον.
Στου Πρίαμου το γιο δε δίνει εμένα,
παρά το είδωλό μου, φτιάχνοντάς το 40
σαν πλάσμα ζωντανό από τον αιθέρα
κι αυτός θαρρεί πως μ' έχει -κούφια ιδέα-¹⁵
ενώ δε μ' έχει καν. Έπειτα οι γνώμες
του Δία¹⁶ στα πάθη αυτά σωριάσαν κι άλλα
γιατί σήκωσε πόλεμο αναμέσο 45
στη χώρα των Ελλήνων και στους δόλιους
τους Τρωαδίτες, για να ξαλαφρώσει
τη μάνα γη απ' το πλήθος των ανθρώπων
κι ο πιο μεγάλος άντρας της Ελλάδας¹⁷
να γίνει ξακουστός.¹⁸ Εγώ βραβείο 50
παλικαριάς στους Έλληνες και Τρώες
ποτέ δεν ήμουν, ήταν τ' όνομά μου.
Με πήρε στις πτυχές ο Ερμής του αιθέρα
και σκεπασμένη σε θαμπή νεφέλη
-δε μ' άφησε χωρίς φροντίδα ο Δίας- 55
μ' έφερε στου Πρωτέα εδώ τα σπίτια,
κρίνοντας πως αυτός απ' όλους ήταν
πιο γνωστικός κι αγνό το γάμο μου έτσι
για το Μενέλαο θα κρατούσα. Τώρα

ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ
ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ
ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

- ▶ Πώς άρχισαν τα βάσανά της;
- ▶ Πώς αντέδρασε η Ήρα στην κρίση του Πάρη;
- ▶ Πώς βρέθηκε η Ελένη στην Αίγυπτο;

ΣΧΟΛΙΑ

11. *Κύπριδα* ονομάζεται η Αφροδίτη, θεά της ομορφιάς, επειδή σύμφωνα με την παράδοση αναδύθηκε από τη θάλασσα της Κύπρου.
12. Βουνό της Μ. Ασίας κοντά στην Τροία. Εκεί ζούσε ο Πάρης ως βοσκός, όταν οι τρεις θεές του ζήτησαν να δώσει το μήλο της Έριδας στην ομορφότερη.
13. Η Ελένη εμφανίζεται εδώ σαν ένα απλό πίνι στα σχέδια της θεάς. Στη συνέχεια εκφράζει απέχθεια για την ομορφιά της, καθώς θεωρεί ότι στην περίπτωση της το χαρακτηριστικό αυτό προκαλεί δυστυχία.
14. *λογιέται* = θεωρείται.
15. Στο πρωτότυπο *κενή δόκησις* (< *δοκεῖ* = φαίνεται): εικασία, γνώμη, φαντασία.
16. Η δυστυχία της Ελένης δεν οφείλεται μόνο στην οργή της Ήρας, αλλά συνέβαλαν και τα σχέδια του Δία.
17. Εννοεί τον Αχιλλέα.
18. Εδώ γίνεται μια διάκριση ανάμεσα στην αιτία και την πρόφαση του πολέμου: η Ελένη είναι μόνο η πρόφαση, ενώ πραγματική αιτία είναι το σχέδιο του Δία.

Η Ελένη και το είδωλό της

ΑΣ ΓΙΝΟΥΜΕ ΘΕΑΤΕΣ

- Ο υποκριτής που υποδύεται την Ελένη με την έναρξη του δράματος καλείται να αποδώσει έναν εκτενή μονόλογο, που θεωρείται στατικός και αντιθεατρικός, εφόσον χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε θεατρικού έργου είναι η δράση και όχι η απαγγελία (βλ. και ορισμό της τραγωδίας από τον Αριστοτέλη: *δρώντων και οὐ δι' απαγγελίας*).
- Με ποιους τρόπους φαντάζεσαι ότι ο υποκριτής θα προσπαθούσε να κινήσει το ενδιαφέρον των θεατών;

Ελένη (Α. Λαδικού, Κ.Θ.Β.Ε., 1982, σκην. Α. Βουτσαϊνός)

ΑΣ ΕΜΒΑΘΥΝΟΥΜΕ

- Τι να την κάνω/τη ζωή πια: αναρωτιέται η Ελένη.
 - Ποιοι λόγοι, σύμφωνα με όσα υποστηρίζει, την οδήγησαν σε αυτή την τραγική παραίτηση;
 - Ως θεατής/αναγνώστης της τραγωδίας πώς αισθάνεται κανείς ακούγοντάς την; Πιστεύεις πως αρχίζει να βιώνει ότι ο Αριστοτέλης νόμαζε *ἔλεος** και *φόβος**
- Την εποχή του Ευριπίδη οι άνθρωποι, ζώντας σε καιρούς αναστάτωσης και πολέμου, μεταβολών αιφνιδίων και απρόσμενων, αισθάνονται ότι δεν ελέγχουν τη μοίρα τους, δεν επικρατεί πάντα το δίκαιο, δεν αμείβονται πάντα οι καλοί ούτε τιμωρούνται πάντα οι κακοί.
 - Πιστεύεις ότι η αντίληψη αυτή περνάει και στην ιστορία της Ελένης, όπως αρχίζει σιγά σιγά να τη στήνει ο τραγικός ποιητής;
 - Θα μπορούσε μια τέτοια αντίληψη να μας συγκινήσει ακόμα και σήμερα;

Ελένη (Α. Λαδικού, Κ.Θ.Β.Ε., 1982, σκην. Α. Βουτσαϊνός)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Η ΕΝΟΧΗ ΕΛΕΝΗ

ποτέ πως σ' έχει κάμει ο Δίας, εσένα,
λάμια τόσων Ελλήνων και βαρβάρων.
Α να χαθείς! Απ' τα όμορφα σου μάτια
βγήκε η φριχτή καταστροφή, η ρημάχτρα
των ξακουσμένων κάμπων της Φρυγίας.

Ευριπίδης, *Τρωαδίτισσες*, στ. 766-773

(μτφρ. Θ. Σταύρου)

(Από το *Τραγωδίες του Ευριπίδη*,
Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»)

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ. Ω του Τυνδάρεου
βλαστάρι, κόρη εσύ του Δία δεν είσαι,
από πολλούς θα φύτρωσες πατέρες,
απ' τον Αλάστορα,¹ ύστερ' απ' το Φθόνο,
το Φόνο και το Θάνατο κι απ' όσα
η γη θρέφει κακά· δε θα πιστέψω

1. Αλάστορας: δαίμονας της εκδίκησης, εκδικητής

Ο Πάρις παίρνει την Ελένη.
Ανάμεσά τους ο Έρωτας
(ερυθρόμορφο αγγείο του 5ου αι. π.Χ.)

βρίσκομαι εδώ κι ο δόλιος μου άντρας πήγε, 60
μαζεύοντας στρατό, στην Τροία τα κάστρα
ζητώντας να με πάρει πίσω. Κι έχουν
στον Σκάμαντρο¹⁹ χαθεί το ρέμα πλήθος
ψυχές για μένα· κι ενώ τόσα πάθη 65
τράβηξα, από παντού ακούω κατάρες,²⁰
προδότρα με λογιάζουνε του αντρός μου
κι αιτία για να μπλέξουνε σε μέγα
πόλεμο οἱ Ἕλληνες. Τι να την κάνω
τη ζωή πια; Ο Ερμής αυτόν το λόγο 70
μου εἶπε²¹ στη δοξασμένη εγώ τη Σπάρτη
θα ζήσω με τον άντρα μου και πάλι,
που θα το μάθει πως ποτέ δεν πήγα
στην Τροία στο κρεβάτι κάποιου ξένου.
Κι όσο ο Πρωτέας έβλεπε τον ήλιο, 75
κανείς για γάμο δε μιλούσε· μα όταν
μπήκε στη σκοτεινιά της γης εκείνος,
γυναίκα με ζητά ολοένα ο γιος του.
Τον άντρα μου τιμώντας, στον Πρωτέα
το μήμα ετούτο ικέτισσα προσπέφτω,²² 80
καθάρια να κρατήσει την τιμή μου.
Γιατί, αν κακό όνομα έχω στην Ελλάδα,
το σώμα μου η ντροπή να μη μολύνει.

**ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ
ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ
ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ**

- ▶ Σε ποια κατάσταση
βρίσκεται τώρα η Ελένη;
- ▶ Ποια είναι η μοναδική της
ελπίδα;
- ▶ Τι απειλεί τώρα την Ελένη
και πώς εκείνη
το αντιμετωπίζει;

ΣΧΟΛΙΑ

19. Ποτάμι κοντά στην Τροία.
20. Οι κατάρες προς την Ελένη αποτελούν κοινό τόπο στην αρχαία ελληνική γραμματεία, ένα δηλαδή μοτίβο επαναλαμβανόμενο.
21. Η αναφορά της Ελένης στην προφητική υπόσχεση του Ερμή έρχεται ως απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση, για να δείξει δηλαδή πώς άντεξε ως τώρα τα δεινά της.
22. Καταφεύγοντας η Ελένη στο μήμα του Πρωτέα, που θεωρείται από το θεοκλύμενο χώρος ιερός, εξασφαλίζει άσυλο. Εδώ αναφέρεται πρώτη φορά το μήμα του Πρωτέα, το οποίο θα παίξει σημαντικό ρόλο στο δράμα.

Η Ελένη και το είδωλό της

ΑΣ ΓΙΝΟΥΜΕ ΘΕΑΤΕΣ

- Το κείμενο που μελετάμε γράφτηκε για να παρασταθεί, οπότε ενσωματώνονται σε αυτό και σκηνογραφικές πληροφορίες.
- Αν ήσουν σκηνογράφος, ποια στοιχεία θα αντλούσες και πώς θα τα αξιοποιούσες, για να σχεδιάσεις το σκηνοτικό της παράστασης;
- Ας μην ξεχνάμε όμως ότι οι σκηνογράφοι πολλές φορές δεν ακολουθούν πιστά τις «οδηγίες» του κειμένου. Φαίνεται κάτι τέτοιο στις διπλές φωτογραφίες;

Σκηνοτικό για παράσταση της Ελένης (Κ.Θ.Β.Ε., 1982, σκηνογρ. Δ. Φωτόπουλος)

Σκηνοτικό με κάτοπτρα για παράσταση της Ελένης (Αμφιθέατρο, 1999)

ΑΣ ΕΜΒΑΘΥΝΟΥΜΕ

- Στον κόσμο της *Ελένης* θα διαπιστώσουμε σιγά σιγά ότι τίποτε δεν είναι όπως αρχικά φαίνεται και όλοι σχεδόν οι ήρωες βιώνουν λιγότερο ή περισσότερο τις συνέπειες κάποιας πλάνης. Στο πρώτο μέρος του Προλόγου κυρίαρχη είναι η αντίθεση ανάμεσα στην πραγματική Ελένη (*είναι*), που βρίσκεται στην Αίγυπτο, και το είδωλό της (*φαίνεται*), που βρέθηκε στην Τροία. Η αντίθεση ανάμεσα στο *είναι* και το *φαίνεται*, που απηχεί προβληματισμούς της εποχής, είναι καθοριστική για τη ζωή της Ελένης και θα ρυθμίσει, ως ένα βαθμό, την εξέλιξη του έργου.
- Ας εντοπίσουμε σημεία του κειμένου, στα οποία γίνεται σαφής αυτή η αντίθεση.
- Ο μονόλογος της Ελένης τελειώνει με μια αντίθεση: από τη μια η προσδοκία ότι θα ζήσει ευτυχισμένη με το Μενέλαο, όπως διαβεβαίωσε ο Ερμής, και από την άλλη ο φόβος ότι θα εξαναγκαστεί να παντρευτεί το Θεοκλύμενο.
- Τι νιώθεις να βαραίνει περισσότερο: Ηελπίδα ή ο φόβος;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Η ΜΑΤΙΑ ΜΙΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΗΘΟΠΟΙΟΥ

Από την πλευρά μου καθορίζω την ερμηνεία ήδη από τον πρόλογο, έναν πρόλογο με ξεχωριστό ενδιαφέρον, που αναφέρει γύρω στις 17 φορές τη λέξη «εγώ». Και είναι μια πρόκληση αυτή η μελέτη του εγώ, της ταυτότητάς μου ως Ελένης. Διότι εκείνη που βγαίνει και παίζει δεν είναι το είδωλο, το σύννεφο, το αέρινο κατασκεύασμα της Ήρας. Κάνει ένα παιχνίδι: θέλει η ίδια να τοποθετήσει τον εαυτό της ενώπιον του κοινού. Και τα κάτοπτρα του σκηνοτικού συμβάλλουν σε αυτό το παιχνίδι της: η Ελένη της σάρκας και των οστών, η Ελένη του ειδώλου.

Λήδα Τασοπούλου (η Ελένη στην παράσταση του Αμφιθέατρου), σε συνέντευξή της στον ημερήσιο Τύπο (Το Βήμα, 18/07/1999)

Ελένη (Λ. Τασοπούλου, Αμφιθέατρο, 1999, σκην. Σ. Ευαγγελάτος)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
στ. 83-191

«Καὶ δοκεῖ μ' ἔχειν, κενὴν δόκησιν, οὐκ ἔχων»

2η ΣΚΗΝΗ (στ. 83-191)

ΤΕΥΚΡΟΣ ¹	Το κάστρο ετούτο ποιος εξουσιάζει; Γιατί, από τις στοές και τους ωραίους θριγκούς ² που το κυκλώνουν, για παλάτι άρχοντα πλούσιου μπορείς να το νομίσεις. ³ Αα! ⁴	85
	Θεοί, ποιαν όψη αντίκρισα; Κοιτάζω την πολυμίσητη θωριά κακούργας γυναίκας, που ξεκλήρισε κι εμένα κι όλους τους Αχαιούς. Άμποτε να 'χεις την έχθρα των θεών που τόσο μοιάζεις με την Ελένη. Κι αν σε ξένη χώρα δε βρισκόμουν, ⁵ με τούτη τη σαίτα που αλάθευτα χτυπά θ' αφανιζόσουν, για να γευτείς αυτή τη χάρη, αφού είσαι παρόμοια με του Δία τη θυγατέρα.	90
ΕΛΕ.	Γιατί, δυστυχισμένε, όποιος και να 'σαι, μ' αποστράφηκες έτσι και μου δείχνεις μίσος για τα δεινά που 'φερε κείνη;	100
ΤΕΥ.	Έσφαλα' η οργή με συνεπήρε πιότερο απ' όσο θα 'πρεπε' η Ελλάδα βαθιά μισεί, να ξέρεις, την Ελένη' συχώρα με, κυρά, γι' αυτά τα λόγια.	
ΕΛΕ.	Ποιος είσαι και από ποια χώρα εδώ φτάνεις;	105
ΤΕΥ.	Ένας από τους Έλληνες τους δόλιους.	
ΕΛΕ.	Γι' αυτό λοιπόν δε στέργεις ⁶ την Ελένη. Ποιος είσαι κι από πού; Ποιος ο γονιός σου;	
ΤΕΥ.	Με λένε Τεύκρο, γιος του Τελαμώνα, και Σαλαμίνα η γη που μ' έχει θρέψει.	110
ΕΛΕ.	Στον τόπο εδώ του Νείλου τι γυρεύεις;	
ΤΕΥ.	Με διώξαν οι δικοί μου απ' την πατρίδα.	
ΕΛΕ.	Θα' σαι δυστυχισμένος' ποιος σε διώχνει;	
ΤΕΥ.	Ποιος άλλος; Ο πατέρας Τελαμώνας.	
ΕΛΕ.	Γιατί; Κάποιο κακό θα 'ναι η αιτία.	115
ΤΕΥ.	Στην Τροία εχάθη ο Αίας, ο αδελφός μου.	
ΕΛΕ.	Πώς; Δεν εχάθη απ' το δικό σου χέρι; ⁷	
ΤΕΥ.	Ρίχτηκε στο σπαθί του κι εσκοτώθη.	
ΕΛΕ.	Μανία τον ήυρε; Αλλιώς δε θα τολμούσε.	
ΤΕΥ.	Ξέρεις το τέκνο του Πηλέα, τον Αχιλλέα;	120

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΤΕΥΚΡΟΥ
- Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

- ▶ Πώς αντιδρά ο ξένος
όταν βλέπει την Ελένη;
- ▶ Ποιος είναι ο ξένος
κι από πού έρχεται;
- ▶ Πώς βρέθηκε στην Αίγυπτο;

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ήρωας του τρωικού μυθολογικού κύκλου, ξακουστός τοξότης.
2. Το τμήμα του κτιρίου που βρίσκεται ανάμεσα στα κιονόκρανα και τη στέγη.
3. Οι ήρωες του Ευριπίδη συνηθίζουν να περιγράφουν επιβλητικά κτίρια' ίσως αυτό να αποτελεί σκηνογραφική υπόδειξη ή να έχει σχέση με τη φτωχή σκηνογραφία του θεάτρου του 5ου αι. π.Χ. και την προσπάθεια του ποιητή να κινήσει τη φαντασία του θεατή.
4. Τώρα που ο Τεύκρος αντιλαμβάνεται την παρουσία της Ελένης, αισθάνεται κατάπληξη λόγω της ομοιότητάς της με τη μισητή του «Ελένη».
5. Η παρουσία σε μια ξένη χώρα μπορεί βέβαια να προσφέρει στον ξένο προστασία και άσυλο, από την άλλη όμως ο ξένος έχει την υποχρέωση να σέβεται τη χώρα, στην οποία βρίσκεται, και τους κατοίκους της.
6. στέργεις = αγαπάς, συμπαθείς.
7. Η Ελένη αναρωτιέται μήπως ο Τεύκρος ήταν αδελφοκτόνος και γι' αυτό τον έδιωξε ο πατέρας του Τελαμώνας.

